

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Факультет природничих наук
Кафедра біології та фізичної реабілітації
Кафедра хімії та хімічної освіти

Затверджено на засіданні кафедри
хімії і хімічної освіти

завідувач кафедри *Т.М. Дюжикова* Т.М. Дюжикова
протокол №2 від 15 вересня 2025р.

Затверджено на засіданні кафедри
біології та фізичної реабілітації

завідувач кафедри *П.І. Горлов* П.І. Горлов
протокол № 1 від 02 вересня 2025 р.

Назва освітнього компонента <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ <i>(Обов'язковий)</i>
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Назва спеціальності	091 Біологія та біохімія
Назва освітньої програми	Біологія людини та фізична реабілітація
Рік викладання Семестр	2025-2026 непарний
Викладач	Дюжикова Тетяна Миколаївна., канд. пед. наук, доцент кафедри хімії і хімічної освіти; Прокоф'єва Ольга Анатоліївна, старший викладач кафедри біології та фізичної реабілітації
Посилання на профайл викладача	http://hb.mdpu.org.ua/kafedra-organichnoyi-i-biologichnoyi-himiyi/dyuzhykova-tetyana-mykolayivna/ https://hb.mdpu.org.ua/prokof-yeva-olga-anatoliyivna/
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок) з викладачем	e-mail: dyuzhikova1970@gmail.com e-mail: prokolga01@ukr.net Онлайн-консультації: через систему центру освітніх дистанційних технологій
Сторінка освітнього компоненту на сайті ЦОДТ	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=3087 https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=4912

АНОТАЦІЯ

Освітній компонент складається з трьох модулів:
Модуль 1 Безпека життєдіяльності,
Модуль 2 Цивільний захист,
Модуль 3 Охорона праці.

Вивчення частини освітнього компонента «**Безпека життєдіяльності**» полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Вивчення частини освітнього компонента «**Цивільний захист**» полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням завдань цивільного захисту. Студенти вивчають питання щодо моделювання сценаріїв виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій (НС), прогнозування наслідків їхнього впливу на адміністративні територіальні одиниці (АТО), об'єкти господарювання (ОГ) та населення, що мешкає поблизу, відповідно до профілю підготовки.

Необхідність підвищення рівня безпечних умов праці в сучасній професійній діяльності будь-якого фахівця, зумовлена особливою турботою про збереження життя й здоров'я всіх працюючих. Здобувачі закладів вищої освіти – майбутні фахівці різних сфер професійної діяльності, вчителі, вихователі, майбутні керівники повинні досконало орієнтуватися в загальних і окремих питаннях трудового законодавства та організації безпечної роботи і навчання. Частина освітнього компонента «**Охорона праці**» дає студентам основні поняття про охорону праці та її складові частини: основи трудового законодавства, соціально-економічний захист працюючих, правила безпеки, особисту і колективну безпеку, профілактику травматизму і нещасних випадків, розслідування нещасних випадків тощо.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета освітнього компоненту: сформувати у студентів соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності; навчити вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення); навчити аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми, пропонувати шляхи їх розв'язання.

Завдання освітнього компоненту: опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог щодо прогнозування прояву небезпек та надзвичайних ситуацій, забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в цих ситуаціях; локалізації та ліквідації їхніх наслідків, а також у набутті компетенцій ефективно вирішувати завдання майбутньої професійної діяльності з урахуванням вимог охорони праці, організації безпечного навчання і праці, гарантуванням збереження життя та здоров'я.

Мета модулю 1 Безпека життєдіяльності полягає у набутті знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Завдання модулю 1 Безпека життєдіяльності передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийняттого ризику.

Метою модулю 2 Цивільний захист є формування у студентів здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні

рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу.

Завдання модулю 2 Цивільний захист передбачає засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій з прогнозування НС, побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення надзвичайних ситуацій, захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Мета модулю 3 Охорона праці: формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь і компетенцій для здійснення ефективної професійної діяльності, формування відповідальності за особисту і колективну безпеку, усвідомлення необхідного виконання заходів безпеки, оволодіння навичками безпечної роботи

Завдання модулю 3 Охорона праці полягає у набутті здобувачами освіти компетенцій ефективно вирішувати завдання майбутньої професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці, організації безпечного навчання і праці, гарантуванням збереження життя та здоров'я.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ЗДОБУВАЧАМИ

Загальні компетентності

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 08. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 09. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо з метою збереження природного навколишнього середовища.

Спеціальні компетентності (СК)

СК 06. Усвідомлення необхідності збереження біорізноманіття, охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПР 09. Дотримуватися положень біологічної етики, правил біологічної безпеки і біологічного захисту у процесі навчання та професійній діяльності.

ПР 23. Реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства.

SOFT-SKILLS, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

1. Системне і аналітичне мислення.
2. Управління знаннями.
3. Робота в режимі невизначеності.
4. Саморозвиток.
5. Здатність до організації і ефективного використання робочого часу.
6. Здатність до командної роботи і вирішення проблем.
7. Здатність до критичного мислення і прийняття рішень.

КОМПЕТЕНТНОСТІ, НАПРАВЛЕНІ НА ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

1. Мир, справедливість та сильні інститути

ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	Загальна кількість годин/кредитів
Кількість годин <i>Денна форма</i>	16	30	44	90/3 кр.

Підсумковий контроль – залік

ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Під час занять вітається активне включення здобувачів в обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань, створюється творчий простір для формування практичних умінь і навичок роботи в різних галузях психологічної практики, дотримується студентоцентрований підхід до здобувачів. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів, глибина засвоєного матеріалу.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій. На лекціях студенти ведуть конспекти (у зошитах або, за бажанням, у власних ноутбуках). На заняттях студенти виконують завдання під керівництвом викладача, ведуть записи, де відображують свої дослідження.

При опануванні курсу слід дотримуватись академічної доброчесності. Роботи повинні бути оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем (модулів)	Денна форма Кількість годин				Рекомендована література
	Л	С	СР	Усього го	
Модуль 1. Безпека життєдіяльності					
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек.	1		1	2	1, 3
Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	1	2	1	4	2, 3
Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.	1		2	3	1-4

Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС.	1	6	2	9	1-4
Тема 5. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС.	1	2	2	5	1, 3
Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та АТО у НС.	1		2	3	1-4
Тема 7. Управління силами та засобами ОГ під час НС.			4	4	1-3, 8
Разом за модулем 1	6	10	14	30	
Модуль 2. Цивільний захист					
Тема 1. Моніторинг небезпек, що можуть спричинити НС.	2	2	4	8	1, 3, 8
Тема 2. Планування заходів з питань цивільного захисту.		2	4	6	8
Тема 3. Протипожежний захист ОГ.		2	2	4	4, 8
Тема 4. Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного і біологічного зараження.	2	2	2	6	1, 3, 8
Тема 5. Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків НС.		2	2	4	4, 8
Тема 6. Забезпечення заходів і дій в межах єдиної системи цивільного захисту.			2	2	8
Разом за модулем 2	4	10	16	30	
Модуль 3. Охорона праці					
Тема 1. Вступ. Загальні питання охорони праці. Правові та організаційні основи охорони праці.	1	2	3	6	5, 6, 8, 10
Тема 2. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.	1	2	3	6	5, 7, 11
Тема 3. Організація охорони праці в закладах і на підприємствах. Навчання з питань охорони праці.	2	2	3	6	5, 6, 7, 13
Тема 4. Профілактика травматизму та професійних захворювань.	1	2	3	6	1, 5, 7, 12, 13
Тема 5. Основи протипожежної безпеки	1	2	2	6	1, 5, 7, 12, 13
Разом за модулем 3	6	10	14	30	
Разом за курс	16	30	44	90	

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Модуль 1. Безпека життєдіяльності

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек.

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Види небезпек:

мікро- та макробіологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна. Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності. Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Ідентифікація та оцінювання рівня безпеки за допомогою імовірнісних структурно-логічних моделей, застосованих у відповідній галузі господарювання. Обґрунтування категорії ОГ за рівнем загрози техногенного, природного і терористичного характеру та ступенем їхньої захищеності. Визначення потенційно-небезпечних об'єктів і територій. Об'єкти підвищеної безпеки та класи їхньої небезпечності.

Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки та навколишнє середовище.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.

Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки.

Пожежі у природних екосистемах (ландшафтна, лісова, степова, торф'яна пожежа). Вражаючі фактори природних пожеж, характер їхніх проявів та наслідки.

Біологічні безпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Регіональний комплекс природних загроз. Методи виявлення їхніх вражаючих факторів, номенклатура та одиниці виміру. Комплекс заходів з запобігання природних НС та організації дій щодо усунення їхніх негативних наслідків.

Тема 3. Техногенні безпеки та їхні наслідки.

Техногенні безпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу. Втрати міцності, деформації, провали і руйнування будівель та споруд. Пошкодження енергосистем, інженерних і технологічних мереж.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами.

Гідродинамічні об'єкти і їхнє призначення. Причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій). Хвиля прориву та її вражаючі фактори. Вимоги до розвитку і розміщення об'єктів гідродинамічної безпеки.

Загальні поняття про основи теорії розвитку та припинення горіння. Етапи розвитку пожежі. Зони горіння, теплового впливу, задимлення, токсичності. Небезпечні для людини фактори пожежі. Вибух. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища. Класифікація об'єктів за їхньою пожежо-, вибухонебезпекою. Показники пожежо-, вибухонебезпеки речовин і матеріалів. Законодавча база в галузі пожежної безпеки.

Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій, Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Фази аварій та фактори радіаційного впливу на людину. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Гостре опромінення. Хронічне опромінення. Нормування радіаційної безпеки. Рівні втручання у разі радіаційної аварії. Вимоги до розвитку і розміщення об'єктів атомної енергетики. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри. Категорії зон радіоактивно забруднених територій внаслідок аварії на ЧАЕС. Режими захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини. Характеристика класів небезпеки згідно із ступенем їхньої дії на організм людини. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин. Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за хімічною небезпекою. Типологія аварій на хімічно-небезпечних об'єктах та вимоги до їхнього розміщення і розвитку. Захист приміщень від проникнення токсичних аерозолів. Організація дозиметричного й хімічного контролю.

Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС.

Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори; збройні напади, захоплення й утримання об'єктів державного значення; встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві), викрадання зброї та небезпечних речовин з об'єктів їхнього зберігання, використання, переробляння або під час транспортування. Класифікація об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій. Аналіз аварійних ситуацій під час технологічного тероризму. Антитерористичні критерії оцінки уразливості та підвищення стійкості роботи об'єктів підвищеної небезпеки. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини. Корупція і криміналізація суспільства. Маніпуляція свідомістю. Розрив у рівні забезпечення життя між різними прошарками населення. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор небезпеки. Види злочинних посягань на людину. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку.

Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Захисні властивості людського організму. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості. Поняття про психоемоційні напруження (стрес). Види напруження. Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Частота змін стресових станів у людей, що знаходяться в районі НС.

Психосоціальні наслідки впливу негативних факторів небезпек НС. Психологічна та медична реабілітація постраждалого населення. Професії підвищеного ризику. Психофізіологічний вплив оточення на людину. Основи підвищення психофізіологічної стійкості кадрів до професійних небезпек.

Тема 5. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС.

Загальний аналіз ризику і проблем безпеки складних систем, які охоплюють людину (керівник, оператор, персонал, населення), об'єкти техносфери та природне середовище. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийняттого ризику. Розподіл підприємств, установ та організацій за ступенем ризику їхньої господарської діяльності щодо забезпечення безпеки та захисту населення і територій від НС. Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих вигод від зниження ризику.

Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методичні підходи до визначення ризику. Статистичний метод. Метод аналогій. Експертні методи оцінювання ризиків. Застосування у розрахунках ризику імовірнісних структурно-логічних моделей. Визначення базисних подій. Ідентифікація ризику. Розробка ризик-стратегії з метою зниження вірогідності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків. Вибір методів (відмова від ризиків, зниження, передача і ухвалення) та інструментів управління виявленим ризиком.

Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та АТО у НС.

Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні. Загальні норми законодавства, підзаконних актів, стандарти і технічні умови, технічні і адміністративні регламенти, що регламентують принципи і механізми регулювання безпеки, зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС. Превентивні та ситуаційні норми: експертиза, ліцензування, сертифікація, аудит; підвищення технологічної безпеки виробничих процесів та експлуатаційної надійності об'єктів, підготовка об'єктів економіки і систем життєзабезпечення до роботи в умовах НС. Компенсаційні та регламентні норми: пільги, резервування джерел постачання, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, страхування, спеціальні виплати, норми цивільної, адміністративної відповідальності та процедури їхнього застосування.

Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС. Основні показники рівнів небезпеки регіону, де знаходиться ЗВО, які внесено у Паспорт ризику виникнення надзвичайних ситуацій області. Загальні засади моніторингу НС та порядок його здійснення. Застосування захисних бар'єрів та видів цивільного захисту: фізичного, постійно діючого функціонального, природного, комбінованого.

Загальні функції управління пов'язанні з прогнозуванням, плануванням, регулюванням, координацією і контролем. Управлінське рішення, його сутність, правове, організаційне, інформаційне та документальне забезпечення. Загальна технологія та моделі прийняття управлінських рішень. Інформаційна підтримка та процедурне забезпечення прийняття й реалізації рішень пов'язаних з усуненням загрози виникнення НС або реагуванням на НС та організації ліквідування її наслідків.

Головні положення про навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій. Система інструктажів. Програми підготовки населення до дій у НС. Спеціальні об'єктові навчання і тренування. Функціональне навчання керівних працівників і фахівців, які організують та здійснюють заходи у сфері цивільного захисту.

Критерії та показники оцінки ефективності функціонування системи безпеки та захисту в НС об'єкту господарювання.

Тема 7. Управління силами та засобами ОГ під час НС.

Інформаційна безпека.

Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах.

Сутність і особливості оперативного управління за умов виникнення НС. Міські, заміські, запасні та пересувні пункти управління в НС. Спеціально уповноважений керівник та штаб з ліквідації НС. Сили і засоби постійної готовності.

Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт. Техніка, що застосовується при ліквідації наслідків НС. Розрахунок сил та їх ешелоноване угруповання. Склад та завдання угруповання сил першого, другого ешелонів та резерву. Організація взаємодії сил при проведенні аварійно-рятувальних робіт та основних видів забезпечення у зоні НС.

Здійснення карантинних та інших санітарно-протиепідемічних заходів. Технічні засоби і способи проведення дезактивації, дегазації та дезінфекції території, техніки, транспорту, будівель, приміщень, одягу, взуття і засобів захисту, продовольства, води, продовольчої сировини і фуражу. Дезактивує, дегазує та дезінфікує розчини.

Організація життєзабезпечення населення у НС та надання гуманітарної допомоги потерпілим.

Модуль 2. Цивільний захист.

Тема 1. Моніторинг небезпек, що можуть спричинити НС.

НС, причини виникнення та складові системи їх моніторингу. Галузевий моніторинг за станом безпеки у відповідній сфері відповідальності центральних органів виконавчої влади. Найменування та визначення основних показників джерел природних НС та номенклатура, позначення, розмірність і порядок визначення параметрів уражальних чинників джерел техногенних НС, які контролюються і підлягають прогнозуванню.

Територіальний моніторинг за об'єктами, ресурсами, процесами і системами захисту та ліквідації НС, стану впровадження превентивних заходів щодо зменшення їхніх масштабів. Мережа спостереження і лабораторного контролю. Урядова інформаційно-аналітична система з НС, збирання, оброблення, передавання та збереження моніторингової інформації.

Методичні положення ідентифікації та паспортизації об'єктів господарювання щодо визначення потенційної небезпеки. Визначення та аналіз небезпек, пов'язаних з порушенням умов безпечної експлуатації ОГ. Виявлення небезпечних речовин та критичних умов їх прояву.

Методи розв'язання типових завдань щодо ідентифікації потенційно-небезпечних об'єктів (ПНО).

Основні етапи аналізу НС та прогнозування їхніх наслідків. Опис явищ, що прогнозуються, перелік вихідних даних. Способи виявлення потенційно-небезпечних зон з імовірними джерелами НС. Зонування територій за ступенем небезпеки.

Тема 2. Планування заходів з питань цивільного захисту

Структурно-функціональна модель протидії НС (попереджувальна, компенсаційна, комплексна тощо). Загальні принципи превентивного та оперативного (аварійного) планування заходів щодо зниження ризиків і зменшення масштабів НС. Вимоги до складу, змісту та форми плануючої документації.

Методика розроблення планів з попередження НС. Комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів щодо запобігання та мінімізації наслідків НС природного характеру.

Особливості планування дій персоналу щодо локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій на ПНО та пом'якшення їхніх наслідків. Вимоги до складання та змісту аналітичної і оперативної частини плану локалізації і ліквідації аварійних ситуацій.

Методика планування заходів із фізичного, функціонального, та комбінованого захисту персоналу, а також ліквідації наслідків НС, на основі прогнозу варіантів (сценаріїв) розвитку обстановки, аналізу власних та ресурсів третіх сторін щодо реагування на НС та ліквідації їхніх наслідків з урахуванням режиму функціонування системи.

Нормативно-методичні документи із створення і управління діяльністю спеціалізованих служб та (або) функціональних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту в залежності від профільного напрямку ЗВО.

Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу ОГ до дій у НС, організація і проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з відпрацювання заходів за планами реагування на НС, локалізації та ліквідації аварій.

Тема 3. Методи розрахунку зон ураження від техногенних вибухів і пожеж та противибуховий і протипожежний захист ОГ.

Класифікація вибухо-, пожежонебезпечних зон. Характеристика ступенів руйнування. Методи розрахунку характеристик зон ураження (радіусів зон руйнувань) при вибухах конденсованих речовин, газоповітряних, паливно-повітряних сумішей у відкритому та замкнутому просторі. Оцінка стійкості роботи ОГ внаслідок вибуху газоповітряної суміші.

Визначення категорій приміщень, будинків і споруд за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Визначення ступеню їхньої вогнестійкості. Оцінка масштабу і характеру (виду) пожежі, прогнозування її розвитку, швидкості та напрямку поширення, площі зон задимлення і часу зберігання диму. Противибуховий та протипожежний захист ОГ, основні заходи захисту від техногенних вибухів та пожеж. Засоби усунення пожеж: стаціонарні, ручні та пересувні. Вимоги пожежної безпеки до шляхів евакуації. Планування дій персоналу підприємств та організацій при пожежах. Методика розрахунку необхідного часу на евакуацію людей із приміщень різного призначення, у яких виникає пожежа

Тема 4. Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного і біологічного зараження

Характеристики зон радіоактивного, хімічного та біологічного зараження. Визначення параметрів зон забруднення радіоактивними (РР) та небезпечними хімічними речовинами (НХР) під час аварійного прогнозування можливої обстановки за відповідними таблицями (класу стійкості атмосфери, напряму розповсюдження хмари, потужності рівня радіації, доз опромінення людей, приведеної величини часу початку і тривалості опромінення, довжини та ширини зон забруднення (для РР) та площі зони, глибини, часу підходу хмари забрудненого повітря до ОГ (для НХР), тривалості дії ураження РР, НХР. Розрахунок масштабів хімічного забруднення при довгостроковому прогнозуванні за еквівалентними значеннями небезпечно хімічних речовин в первинній і вторинній хмарі. Методика розрахунку зон проведення загальної та часткової негайної евакуації на ранній фазі розвитку радіаційної аварії;

Порядок нанесення зон радіоактивного та хімічного забруднення на картографічну схему (план, карту).

Розв'язування типових завдань з оцінки радіаційної та хімічної обстановки.

Превентивні заходи щодо зниження масштабів радіаційного та хімічного впливу на ОГ та АТО. Визначення комплексу заходів захисту персоналу і матеріальних цінностей ОГ та АТО у разі виникнення аварії на радіаційно чи хімічно небезпечному об'єкті. Протирадіаційний захист (термінові, невідкладні, довгострокові контрзаходи) в умовах радіаційної аварії, критерії для прийняття рішення щодо їхнього запровадження. Типові режими радіаційного захисту і функціонування ОГ в умовах радіоактивного забруднення місцевості.

Планування заходів із запобігання поширенню інфекційних захворювань з первинного осередку.

Розрахунок сил і засобів з: укриття виробничого персоналу в захисних спорудах, визначення коефіцієнту їхнього захисту від дії проникної радіації: організації спостережень та дозиметричного контролю; проведення робіт з дезактивації ОГ та АТО; організації санітарного обслуговування людей та знезаражування одягу і техніки: обмеження зони хімічного забруднення створенням рідинних завіс; розведення розливу водою; локалізації розливу твердими сипучими матеріалами.

Тема 5. Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків НС.

Характеристика зон небезпечних геологічних процесів і явищ. Визначення показників, що характеризують ушкодження будівель, споруд та обсяги завалів у зонах НС, спричинених природними чинниками фізичного походження. Інженерна підготовка зсувних та зсувонебезпечних територій.

Характеристика зон затоплень, які виникають під час руйнування підпірних споруд (греблі) водосховищ. Визначення параметрів, характеру руху хвилі прориву при повному руйнуванні підпірних споруд водосховища. Розрахунок хвилі прориву при частковому руйнуванні греблі. Порядок нанесення на карту ділянки затоплення місцевості.

Заходи з мінімізації небезпечних наслідків, які запроваджуються завчасно та у разі загрози затоплення. Заходи щодо захисту населення при катастрофічних затопленнях.

Розрахунок сил і засобів при затопленні (підтопленні) населених пунктів.

Порядок розрахунку збитків за типами НС. Розрахунок загального обсягу збитків. Методика оцінки збитків від наслідків НС за основними його видами.

Тема 6. Забезпечення заходів і дій в межах єдиної системи цивільного захисту.

Інформування населення про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах. Завдання психологічного захисту. Виявлення за допомогою психологічних та соціальних методів та нейтралізація чинників, що сприяють виникненню соціально-психологічної напруги. Своєчасне визначення контингенту постраждалих та розв'язання соціальних потреб. Недопущення паніки та недобросовісного розподілу допомоги. Організація діяльності, спрямованої на допомогу дітям, людям похилого віку.

Психологічна допомога населенню, яке постраждало внаслідок НС. Профілактика гострих панічних реакцій, психогенних нервово-психічних порушень. Принципи та методи психологічної допомоги при посттравматичному стресі. Технології профілактики посттравматичних стресових розладів.

Оцінка життєво важливих потреб населення у НС. Норми та обґрунтовані нормативи першочергового життєзабезпечення населення у НС.

Культура безпеки, як структурна компонента базової культури особистості і невід'ємна складова професійної культури кожного майбутнього фахівця. Оволодіння системою наукових знань, гуманістичних ідеалів, цінностей, переконань і способів діяльності у НС. Формування нового мислення, цілісного знання, практичного вміння, необхідного для прийняття обґрунтованих рішень у сфері цивільного захисту.

Структура впливу параметрів людського фактору (стрес, недостатній рівень знань, інформації, помилкові дії тощо) на управління безпекою у НС. Природа людських помилок. Обробка інформації людиною. Визначення особистих показників особи, яка приймає управлінські рішення у сфері цивільного захисту, на основі систем психологічного тестування. Методики визначення показників інтелекту, стилю керівництва, комунікабельності, ступеню готовності до ризику.

Методики аналізу і врахування людського фактору. Аналіз надійності роботи персоналу за допомогою побудови дерева помилок.

Модуль 3. Охорона праці.

Тема 1. Вступ. Загальні питання охорони праці. Правові та організаційні основи охорони праці.

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні розділи дисципліни "Основи охорони праці". Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України "Про охорону праці". Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Тема 2. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці. Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації. Фінансування охорони праці.

Тема 3. Організація охорони праці в закладах і на підприємствах. Навчання з питань охорони праці.

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації. Служба охорони праці підприємства. Атестація робочих місць за умовами праці. Карта умов праці. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів.

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Навчання з питань охорони праці посадових осіб. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 4. Профілактика травматизму та професійних захворювань.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Тема 5. Основи протипожежної профілактики.

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння. Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах. Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Частини ОК – Модуль 1 «Безпека життєдіяльності», Модуль 2 «Цивільний захист»

Самостійна робота з безпеки життєдіяльності та цивільного захисту включає підготовку студентів до лекцій, практичних занять, контрольних заходів.

Питання, які є предметом самостійного опрацювання студентами (не розглядаються під час аудиторних занять), а також завдання на самостійне виконання подані у таблиці.

Завдання та перелік питань, що винесені на самостійне вивчення

Під час воєнного стану, що діє в Україні з 22.02.2024 року студент оцінює ситуацію, в якій знаходиться, власні ризики і обирає самостійно теми (у кількості – 2), які є для нього найбільш актуальними і корисними із запропонованих нижче.

Завдання: виберіть дві теми з переліку запропонованих. Пройдіть два безкоштовних онлайн-курси від освітньої онлайн-платформи «Зрозуміло». Для цього необхідно зареєструватися на цій платформі.

Посилання: <https://courses.zrozumilo.in.ua>

Після проходження курсу Вам запропонують пройти тестування. Пройдіть це тестування. Після цього Вам надішлють на Вашу електронну пошту сертифікат. Посилання на цей сертифікат необхідно переслати викладачу для отримання оцінки за самостійну роботу.

Оцінювання: Проходження одного курсу, підтверджене отриманням сертифікату, оцінюється у 7,5 балів. Проходження двох курсів – 15 балів. Крім того Ви отримаєте сертифікат, який, можливо, знадобиться Вам для роботи для підтвердження підвищення кваліфікації.

Теми курсів:

Тема 1. Інформаційні операції під час війни: як розпізнати та вберегтися. Цей курс про те, як критично сприймати інформацію, розпізнавати, де частіше нами маніпулюють, та бути стійкими до пропаганди. На курсі ви ознайомитеся також із тим, які прийоми в соцмережах застосовують для маніпулювання нами. Зокрема, довідаєтесь, як інформаційні терористи використовують для цього додатки, що ними українці активно користуються: фейсбук, ютуб і телеграм

Тема 2. РХБЯ-загрози: від А до Я. РХБЯ – радіаційна, хімічна, біологічна, ядерна. Пізнавальний онлайн-курс про РХБЯ-загрози: радіаційну, хімічну, біологічну та ядерну. А також окрема лекція про ворожий інфотерор і вплив пропаганди. З перших днів повномасштабного вторгнення ми чуємо ворожі погрози про застосування ядерної зброї. Радіаційною небезпекою нас залякували під час окупації Чорнобильської АЕС, а Запорізька АЕС й досі знаходиться під контролем російської армії. На жаль, хімічну зброю противник вже неодноразово застосовував на території України. Наш ворог жорстокий, безпринципний та божевільний. Ніхто не може гарантувати на 100%, що росіяни все ж не наважаться використати свій ядерний арсенал, і що загрози так і залишаться загрозами. Тому українці мають бути готові до всього, добре розуміти небезпеку та чітко знати порядок дій при можливій РХБЯ-атаці. А також — вміти фільтрувати та аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, аби уникнути зайвої паніки та не піддаватися на ворожу пропаганду. Частково інформацію з цього курсу ви могли чути на шкільних уроках з ОБЖД. Адже про небезпеки, що можуть загрожувати життю, має знати кожна людина з малого віку. Але для українців знання про РХБЯ-загрози сьогодні стали як ніколи актуальними та цінними. Тож всім, хто проживає в Україні під час війни, необхідно знати про можливу небезпеку та бути готовими до будь-якого розвитку подій. Особливо на прифронтових територіях, де російські військові вже застосовували хімічні речовини, заборонені Женевською конвенцією.

Тема 3. Дивись під ноги! Дивись, куди ідеш! П'ять коротких уроків порушують головні питання про вибухонебезпечні предмети та правила поводження з ними. Експерт Державної служби України з надзвичайних ситуацій Іваном Шепелев розповідає:

- Якими бувають вибухонебезпечні предмети та принципи їхньої дії.
- Як і де ворог може залишати по собі міни, снаряди та розтяжки.
- Де шукати офіційну інформацію про те, чи безпечні певні території.
- Як правильно говорити про мінну безпеку з дітьми різного віку.

Тема 4. Основи цивільного захисту для добровольців. Курс розповідає про правила безпеки та надання домедичної допомоги, які знадобляться для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а саме:

- заходи безпеки та поведінку члена добровільного формування цивільного захисту в умовах збройної агресії росії;
- правила безпеки при проведенні аварійно-рятувальних робіт;
- особливості виконання завдань добровільного формуваннями цивільного захисту в умовах збройної агресії росії;
- види та порядок використання засобів індивідуального захисту;
- проведення серцево-легеневої реанімації;
- особливості надання домедичної допомоги при травмах.

Тема 5. У безпеці. Цей курс для громадян, які живуть в умовах війни навчить, як поводитися в екстремальних умовах: в облозі, під час евакуації, обстрілів чи тимчасової окупації. А також – як діяти у разі хімічної небезпеки.

Артобстріли, активні бойові дії, небезпека руйнування та окупації міста. Все це смертельно небезпечно та часто спонукає людей до евакуації: тільки так здається можливим убезпечити себе та своїх близьких. І якщо військових готують до таких ситуацій, то цивільні переважно виявляються безпорадними.

Ви дізнаєтеся, як треба поводитися і яких правил виживання дотримуватися, якщо опинилися в зоні бойових дій. А також – як вижити цивільним на війні.

Тема 6. Адаптація та інтеграція ВПО: досвід і можливості. Цей курс для громад про те, як працювати з ВПО, розуміти виклики та можливості, що виникають у зв'язку зі змінами у складі громад.

Російське повномасштабне вторгнення в Україну спричинило багато складних наслідків. Одним зі значущих викликів для українських громад стало масове переміщення населення. Із тимчасово окупованих територій та регіонів поблизу них евакуювалися мільйони українців. Майже 5 млн з-поміж них — внутрішньо переміщені особи, які знайшли прихисток у нових для себе громадах. У багатьох громадах частка ВПО становить близько 10-15% від місцевого населення. Прийняти та розселити стільки людей потребує значних зусиль органів місцевого самоврядування та місцевих жителів. У цьому курсі ми сфокусуємося на тому, як громадам, які прийняли вимушених переселенців, працювати з ними, враховувати їхні потреби та використовувати потенціал задля розвитку.

Тема 7. Інформаційна безпека у період кризи. Це — інклюзивний онлайн-курс для людей з інвалідністю, що знайомить із правилами безпечної поведінки в інформаційному просторі у воєнний час.

Лекції також доступні українською жестовою мовою. Цей курс розкриває тему інформаційної безпеки в інтернеті, а саме: в месенджерах, соцмережах, браузерах і пошуковиках. Ви дізнаєтеся, як правильно поводитися зі своїми фінансовими і медичними даними в мережі. А також який цифровий слід залишають усі користувачі мережі і хто має до нього доступ. Крім загальних правил безпечної поведінки, розглянемо особливості інформаційної безпеки у воєнний час та основи протидії російській пропаганді в інтернеті. У результаті ви навчитеся створювати власні протоколи безпеки.

Тема 8. Психологічна безпека дорослих і дітей під час повітряної тривоги у школі. Цей курс створено передовсім для вчителів, які працюють з учнями 1–11 класів, однак він буде корисним усім, хто працює з дітьми. Також він стане у пригоді всім батькам, хто хоче подбати про психічне здоров'я своєї дитини під час війни. Що робити, коли лунає повітряна тривога? Перейти до найближчого укриття. Якщо йдеться про школу, то освітяни мають подбати не лише про фізичну безпеку своїх учнів, а ще й про безпеку психологічну.

Під час курсу ми навчимося складати алгоритм дій для переходу в укриття; змодельємо різні стресові ситуації, які можуть виникнути; розповімо, як допомогти дитині швидко подолати панічну атаку. І наостанок – дізнаємось, як повернутися до навчання, коли повітряна тривога закінчилась. У курсі, окрім теоретичного матеріалу, багато ігор та вправ, які допоможуть вам і вашим учням приборкати тривожність і повернутись у ресурсний стан.

Тема 9. Як підтримати дитину під час війни? Цей курс створено передовсім для батьків, опікунів, вихователів і вчителів. Із цього курсу ви дізнаєтесь, як допомогти дитині та собі у складні часи, як говорити з дитиною про війну. Як долати її страхи та тривоги. Боротися із панічними атаками. Реагувати на істерики. Окрім лекцій, у курсі є практичні блоки з іграми, які допоможуть вам і вашій дитині подолати стрес.

Примітка. Платформа «Зрозуміло» розроблена Фондом Східна Європа та модернізована коштом ЄС.

Частина ОК – Модуль 3 «Охорона праці»

Тема	Питання для самостійного опрацювання	Матеріали та засоби
Тема 1. Правові й організаційні питання з охорони праці.	1. Охорона праці жінок і неповнолітніх. 2. Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. 3. Форми трудових відносин із роботодавцями. 4. Складання змісту трудового договору. 5. Складання змісту посадової інструкції.	Презентація. Internet – ресурси, рекомендована література:
Тема 2. Державний нагляд та громадський контроль за	1. Система управління охороною праці (СУОП). 2. Складання схеми Державного нагляду і громадського контролю в закладах і на підприємствах. 3. Складання програм інструктажів з охорони праці і правил безпеки: вступного, первинного (на робочому	Презентація. Internet – ресурси, рекомендована література.

станом охорони праці.	місці), періодичного, цільового). 4. Ведення журналу обліку інструктажів. 3. Створення кабінетів і куточків з охорони праці. 5. Навчання працівників методам безпечної праці.	
Тема 3. Організація роботи з охорони праці в закладах і на підприємствах.	1. Обов'язки керівника закладу (підприємства) в організації роботи з охорони праці. 2. Планування роботи з охорони праці (поточне, перспективне). 3. Перелік документів з охорони праці, які мають бути в закладах і на підприємствах. 4. Засоби індивідуального захисту. 5. Складання програми розслідування нещасного випадку під час освітнього процесу. 6. Обов'язки комісії з розслідування нещасного випадку	Презентація, приклади (зразки інструкцій). Internet – ресурси, рекомендована література
Тема 4. Профілактика травматизму та професійних захворювань	1. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. 2. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. 3. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.	
Тема 5. Основи протипожежної профілактики	1. Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон. 2. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки. Засоби пожежогасіння. Дії персоналу при виникненні пожежі. 3. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на об'єктах. Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.	

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Безпека людини, суспільства, національна безпека.
2. Небезпека. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек.
3. Ризик як кількісна оцінка небезпек.
4. Надзвичайна ситуація. Класифікація НС: а) за причинами походження, б) за територіальним поширенням.
5. Потенційно небезпечні об'єкти господарської діяльності.
6. Природні небезпеки. Характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.
7. Техногенні небезпеки та їх наслідки.
8. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.
9. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.
10. Небезпеки воєнного характеру. Особливості поведінки в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру (на прифронтових територіях, під час евакуації, на блокпостах, на випадок застосування військової авіації або артобстрілу, при виявленні вибухонебезпечних предметів).
11. Проблема збереження фізичного і психічного здоров'я в екстремальних ситуаціях. Принципи екстреної психологічної допомоги.

12. Хімічне забруднення, ГДК, їх класифікація. Дія хімічних отруйних речовин на організм.
13. Теоретичні основи горіння. Способи гасіння пожеж. Первинні засоби пожежогасіння.
14. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної ядерної зброї та засобів масового ураження.
15. Тероризм. Види тероризму.
16. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини.
17. Кодекс цивільного захисту України.
18. Державне управління безпекою та захистом у НС в Україні Структура та завдання ЄДСЗР.
19. Регламентація режимів запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру та ліквідація їх наслідків.
20. Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах.
21. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт.
22. Психічне здоров'я. Психосоціальні наслідки впливу негативних факторів небезпек НС. Психологічна та медична реабілітація постраждалого населення.
23. Основи підвищення психофізіологічної стійкості кадрів до професійних небезпек.
24. Професійна адаптація практичного психолога у професійній діяльності. Професії підвищеного ризику.
25. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
26. Уражаючі фактори ядерного вибуху. Вплив на людину та навколишнє середовище радіоактивного забруднення. Променева хвороба.
26. Захист, перша допомога та профілактика в зоні радіоактивного забруднення.
27. Біологічна зброя: хвороботворні мікроорганізми та їх різновиди, властивості, дія на людину.
28. Епідемія, пандемія, епіфітотія, епізоотія (визначення, характеристика, приклади).
29. Колективні та індивідуальні засоби захисту людей: призначення, класифікація. Сховища: призначення, класифікація.
30. Карантин і обсервація: поняття, мета, показники до введення, основні заходи по забезпеченню режиму.
31. Функції трудового законодавства. Види відповідальності у разі порушення законодавства з охорони праці.
32. Умови та мета проведення інструктажів з правил безпеки. Види інструкцій.
33. Основні законодавчі документи з охорони праці.
34. Правова форма праці. Трудові відносини з роботодавцем.
35. Контракт. Трудовий договір.
36. Колективно-договірне регулювання.
37. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці в закладах освіти.
38. Охорона праці жінок і неповнолітніх.
39. Навчання з питань охорони праці.
40. Система управління охороною праці. Обов'язки структурних підрозділів.
41. Пропаганда безпечних методів навчання.
42. Нещасні випадки. Розслідування нещасних випадків.
43. Травма. Травматизм. Робота з профілактики дитячого і виробничого травматизму.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми і засоби оцінювання
ПР 09. Дотримуватися положень біологічної етики, правил біологічної безпеки і біологічного захисту у процесі навчання та професійній діяльності.	Лекції, пояснення, дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, ілюстративний метод, створення ситуацій пізнавальної новизни, методи інтерактивного навчання, використання платформи Moodle, самостійна робота студентів	Поточний контроль, перевірка виконання завдань практичної роботи та самостійної роботи, тестування, розробка кейсу. Підсумковий контроль: залік, тестування на освітній онлайн-платформі
ПР 23. Реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства.	Лекції, семінари, пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, використання платформи Moodle, самостійна робота студентів	Поточний контроль, перевірка виконання завдань практичної роботи та самостійної роботи, розробка кейсу. Підсумковий контроль: залік, тестування на освітній онлайн-платформі

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ФОРМ І ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі екзамену, раліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Загальна схема оцінювання
ОК «Безпека життєдіяльності, цивільний захист та охорона праці»

Модуль 1 «Безпека життєдіяльності»			Модуль 2 «Цивільний захист»			Модуль 3 «Охорона праці»		
Практич ні роботи	Самостій на робота	Підсумк овий контроль	Практич ні роботи	Самостій на робота	Підсумк овий контроль	Практич ні роботи	Самостій на робота	Підсумк овий контроль
10 балів	10 балів	13 балів	10 балів	10 балів	13 балів	10 балів	10 балів	14 балів
33 бали			33 бали			34 бали		
100 балів								

**Схема оцінювання ОК «Безпека життєдіяльності, цивільний захист та охорона праці»
за видами навчальної діяльності здобувача**

Види навчальної діяльності	Максимальна оцінка як складова бально- накопичувальної системи
1. Робота здобувача на практичних заняттях, оцінювання	
Практична робота 1 (БЖД)	2,5
Практична робота 2 (БЖД)	2,5
Практична робота 3 (БЖД)	2,5
Практична робота 4 (БЖД)	2,5
Практична робота 1 (ЦЗ)	2,5
Практична робота 2 (ЦЗ)	2,5
Практична робота 3 (ЦЗ)	2,5
Практична робота 4 (ЦЗ)	2,5
Практичне завдання 1 (ОП)	5
Практичне завдання 2 (ОП)	5
Максимальний бал за виконання практичних робіт	30
2. Самостійна робота студента, оцінювання	
Онлайн-курс від освітньої онлайн-платформи «Зрозуміло» (БЖД). з підсумковим тестуванням	10
Онлайн-курс від освітньої онлайн-платформи «Зрозуміло» (ЦЗ) з підсумковим тестуванням	10
Практичні завдання (5 завдань x 2 бали) (ОП)	10
Максимальний бал за виконання самостійної роботи	30
3. Підсумковий контроль	
Підсумкове тестування на сайті ЦОДТ (БЖД та ЦЗ). 13 тестів на вибір однієї правильної відповіді.	13
Підсумкове тестування на сайті ЦОДТ (ЦЗ). 13 тестів на вибір однієї правильної відповіді.	13
Підсумкове тестування на сайті ЦОДТ (ОП). 14 тестів на вибір однієї правильної відповіді.	14
Максимальний бал за проходження підсумкового контролю	40
Загальний бал, максимально: 30 +30+40 = 100	100

Критерії оцінювання частини ОК – Модуль 1 «Безпека життєдіяльності», Модуль 2 «Цивільний захист»

1. Робота здобувача на практичних заняттях, оцінювання

Кожне практичне заняття оцінюється максимально у 2,5 балів.

2,5 балів - дано повну правильну відповідь, на підставі вивчених теорій, концепцій, законів, ідей тощо; матеріал усвідомлено, викладено в певній логічній послідовності, літературною мовою; відповідь самостійна, допустимі 1-2 несуттєві помилки (це помилки, при яких відповідь є правильною, але помилки у вигляді некоректних висловлювань). При розв'язуванні задач обрано раціональний спосіб, допущено 1-2 помилки за неуважність (огріхи в оформленні тощо).

2 бали - дано правильну відповідь на підставі вивчених теорій, концепцій, законів, ідей тощо; матеріал усвідомлено, викладено в певній логічній послідовності, літературною мовою; допустимі 2-3 несуттєві помилки, виправлені за допомогою викладача, або деяка неповнота відповіді, неточність у викладенні матеріалу. При розв'язуванні задач в рішенні та поясненні немає суттєвих помилок; допущено 1-2 несуттєві помилки в рішенні та поясненні, або неповне пояснення (відсутність питань чи пояснень до розв'язування, позначень чи відповіді, що містить необхідний висновок).

1,5 бали - навчальний матеріал в основному викладений повно, але при цьому допущені 1-2 грубі помилки (наприклад, невміння застосовувати закони і теорії, правила до пояснення нових фактів); відповідь неповна, хоча і відзначається необхідною глибиною, побудована незв'язно. Допустима незначна допомога викладача (навідні питання). При розв'язуванні задач допущено не більше, ніж одну суттєву помилку, яка виправляється за вказівкою викладача, неповний запис, із деякими неточностями; рішення в основному здійснюється самостійно, але з помилками в математичних розрахунках.

1 бал - відповідь виявляє незнання або нерозуміння значної частини навчального матеріалу; допущені істотні помилки, які не виправляються за допомогою викладача, матеріал викладений незв'язно. При розв'язуванні задач рішення здійснюється тільки за допомогою викладача; допущені грубі помилки; розв'язання і пояснення побудовані неправильно. Відповідь виявляє повне незнання і нерозуміння основного і істотного в навчальному матеріалі; повна відсутність експериментальних умінь; відповідь виявляє повне невміння розв'язувати задачу.

2. Самостійна робота студента, оцінювання

Студент підтверджує проходження курсу на освітній онлайн-платформі «Зрозуміло» відповідним сертифікатом.

Один сертифікат оцінюється у 10 балів. Проходження двох тем (курсів) – 20 балів.

3. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у формі тестового контролю і містить питання всього змісту модулів «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист», включаючи питання аудиторних занять і самостійної роботи. Студенти проходять тестування на сайті ЦОДТ. Тести – на вибір однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих. Кількість тестових питань – 26. Правильна відповідь на кожний тест оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів – 26.

Критерії оцінювання частини ОК Модуль 3 «Охорона праці»

1. Робота здобувача на практичних заняттях, оцінювання

Практична робота – 5 балів (максимум) (2 практичних завдання по 5 балів кожне)

5 балів – завдання виконано в повному обсязі, самостійно, відповідає темі, містить додаткові пояснення.

4 бали - завдання виконано в повному обсязі, самостійно, відповідає темі.

3 бали – завдання виконано на 75%, не на всі питання надано відповідь, немає додаткових

пояснень.

2 бали – завдання виконане на 30-50%, містить недоліки.

1 бал – завдання виконане менше, ніж на 30%, містить плагіат.

0 балів – завдання не виконане.

2. Самостійна робота студента, оцінювання

Самостійна робота – 15 балів (максимум) (5 видів самостійної роботи по 2 бали кожне)

2 бали – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми,

1 бал – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, але є недоліки у тексті,

0 балів – зміст не відповідає темі, є багато недоліків, невідповідність вимогам щодо оформлення, плагіат або відповідь відсутня.

3. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у формі тестового контролю і містить питання всього змісту модуля «Охорона праці», включаючи питання аудиторних занять і самостійної роботи.

Студенти проходять тестування на сайті ЦОДТ. Тести – на вибір однієї правильної відповіді з трьох запропонованих. Кількість тестових питань – 14. Правильна відповідь на кожний тест оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів – 14.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	За 40 бальною шкалою
Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	відмінно	36-40
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	33-35
Достатній рівень Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.	добре	30-32
Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	27-29
Початковий рівень	задовільно	24-26

Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.		
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю повторного складання)	21-23
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента)	1-20

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики, диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/lgwzld>

Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Основна:

1. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці в галузі. Навчальний посібник для студентів педагогічних закладів вищої освіти всіх спеціальностей за освітнім рівнем "бакалавр" / А.І. Ткачук, О.В. Пуляк. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. – 2022. – 204 с. Режим доступу: https://dfn.mdpu.org.ua/pluginfile.php/369541/mod_resource/content/1/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%94%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%20%D0%B2%20%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D1%96.pdf
2. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці: навч. Посібник / О.П. Яворовський, В.М. Шевцова, В.І. Зенкіната ін. – К.: Медицина, 2018. – 288 с.
3. Безпека життєдіяльності та цивільний захист [Електронний ресурс]: підручник для студ. спеціальностей з природничих, соціально-гуманітарних наук та інженерно-комунікаційних технологій / О. Г. Левченко, О. В. Землянська, Н. А. Праховнік, В. В. Зацарний; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл: 10,2 Мбайт). – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 267 с.
Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/41133/1/Bezpeka_pidruchnyk.pdf
4. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – 308 с.
Режим доступу: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
5. Основи охорони праці: підручник / М.С. Одарченко, А.М. Одарченко, В.І. Степанов, Я.М. Черненко. – Х.: Стиль-Издат, 2017. – 334с.
6. Основи охорони праці. навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів педагогічного напрямку / [Укладачі: В.І. Кошель, Г.П. Сав'юк, Б.С. Дзундза] – Івано-Франківськ: НАІР, 2020. – 182 с.
7. Пожарова О. В. Охорона праці : навчальний посібник / О. В. Пожарова. - Одеса, 2022. - 86 с.
Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.18442>
8. Цивільний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Додаткова

9. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвозд'їй С.П. Безпека життєдіяльності: навчально-контролюючі тести. – Київ: «Саміт-книга», 2005. – 148 с.
10. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: "Тріада плюс", 2010. – 648 с.

11. Управління охороною праці: Навчальний посібник. – Луцьк: 2012. – 287 с. 2.6 Ткачук К.Н., Єсипенко А.С., Филипчук В.Л., Полукаров О.І. та ін.
12. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2011 – 436 с.
13. Лабораторний практикум з курсу «Основи охорони праці»/ В. В. Березуцький, Т. С. Бондаренко, Л. А. Васьковець та ін.; За ред. В. В. Березуцького. — Х.: Факт, 2005. — 348 с.
14. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч.посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 138 с.

Електронні ресурси

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua>
2. Верховна Рада України <http://rada.gov.ua>
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua>
4. Міністерство освіти і науки України <https://mon.gov.ua>
5. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua>
6. Державна служба України з надзвичайних ситуацій <http://www.dsns.gov.ua>
7. Рада національної безпеки і оборони України www.rnbo.gov.ua
8. Постійне представництво України при ООН <https://ukraineun.org>
9. Північноатлантичний альянс (НАТО) <http://www.nato.int>
10. Офіційний сайт Держпраці України <http://dsp.gov.ua>

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Закон України «Про охорону праці» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
2. Кодекс законів про працю України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
4. Кодекс цивільного захисту України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
5. Закон України «Про систему громадського здоров'я» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
7. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007р. №877 зі змінами від 03.07.2019р.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019р. № 337 «ПОРЯДОК розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві».
9. Наказ МОНУ від 22.11.2017р. №1514 «Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України»
10. НПАОП 0.00-4.15-98 «Положення про розробку інструкцій з охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 р. № 9 зі змінами: Наказ Мінсоцполітики від 30.03.2017р. №526.
11. НПАОП 0.00-4.35-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.
12. Цивільний кодекс України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>